

کیومرث اشتریان

در ادبیات سیاسی باوری ساخته و پرداخته شده که به «دولت نهان» (Deep State) مشهور است. تحلیل این باور برای جامعه سیاسی ما بسیار مهم است. باور «دولت نهان» بدان معناست که در آمریکا، انگلستان، فرانسه و بسیاری دیگر از دولت‌ها هسته‌ای پنهان وجود دارد که همه امور اساسی مربوط به قدرت سیاسی را هدایت می‌کند و دنیا بر سر انگشت آنان می‌چرخد.

دولت نهان به معنی دولت در سایه یا وجود اپوزیسیون رسمی نیست که مثلا دولت مستقر را نقد کند یا منتظر نوبت قدرت‌یابی خود باشد. دولت نهان یعنی در یک حکومت رسمی و بسا وجود یک دولت رسمی، آن که حکومت می‌کند، لایه عمیق‌تر و پنهان‌تری است که حتی دولت سایه یا اپوزیسیون درون نظام‌های سیاسی را هم هدایت می‌کند. این باور، تقریبا همه جریان‌های طبیعی، اجتماعی، علمی و فلسفی را که در جوامع بشری می‌گذرد، نادیده می‌گیرد و همه چیز را ناشی از یک قدرت پنهان می‌داند. این در حالی است که در جهان، متفکرانی در حوزه‌های کوناگون علمی فعال‌اند، گروه‌های مختلفی در پیسکار منافع دست در گریبان‌اند، فناوران و نوآورانی در کار رشد و توسعه جوامع‌اند، تاجار و صنعتگرانی در تکاپوی دانم‌اند و هزاران جنبش و پویش در کارگاه عظیم اجتماعات بشری دست به کارند. دیدگاه «دولت نهان» همه اینها را نادیده می‌انگارد و تنها و تنها تحولات سیاسی را ناشی از گروهی در پس پرده تلقی می‌کند. هرچند دست‌های پنهانی در پشت نظام‌های سرمایه‌داری یا دستگاه‌های امنیتی یا احزاب سیاسی برخی از تحولات سیاسی را رقم می‌زنند اما نمی‌توانند «همه» جریان‌های علمی، فلسفی، فرهنگی و اقتصادی را تعیین کنند. بسیاری از تحولات تاریخی را می‌توان مشاهده کرد که در یک جریان طبیعی چندصدساله رشد کرده‌اند و اساسا نمی‌توانند نتیجه دسیسه یک گروه پنهان باشد.

چنین باوری ساده‌لوحانه یا شاید عوام‌فریبانه است و نمی‌تواند همه زندگی علمی، اقتصادی و سیاسی غربیان را توضیح دهد. در واقع باور به اینکه یک دولت نهان می‌تواند چنین تحولاتی را صورت دهد، بیش از حد ساده‌لوحانه است. اما این باور، پیامد مخربی دارد و آن اینکه برای جریانی تبدیل به الگویی می‌شود که بر اساس آن سیستم را به‌صورت تصنعی بسازند و توجیهی فراهم می‌شود که آن جریان نیز به خیال خام خود در پی تشکیل دولت نهان برآید. اگرچه چنین باوری را می‌توان نظریه توطئه نیز نامید اما «باور به دولت نهان» ویژگی‌های دیگری نیز دارد که در زندگی سیاسی ما ایرانیان بسیار تأثیرگذار است. از این رو، مهم برای ما فهم پیامدهای چنین باوری است. اگر این باور رواج داشته باشد، چه تأثیراتی بر رفتار سیاسی و الگویی حکمرانی دارد؟ به‌سه‌نظم مهم‌ترین موضوع برای ایران امروز طرح همین پرسش است.

باور به دولت نهان سبب می‌شود که:

۱- این باور برای افراد به الگوی حکمرانی تبدیل شود و بنابراین اقدام به تشکیل چنین دولتی می‌کند تا همه امور را «هدایت» کند.
۲- «مردم» بلاموضوع می‌شوند و فرقه‌سازی و فرقه‌سالاری درون حکومت‌ها رواج می‌یابد.
۳- «تسخیر نهادی» و نه مردم‌سالاری در اولویت قرار می‌گیرد. همه ساختارها و نهادهای حقوقی را از کار می‌اندازند تا قوای مقننه و مجریه و قضائیه را تسخیر کنند؛ در واقع خود به ضد سیستم تبدیل می‌شوند، شاید بدون اینکه از آن آگاه باشند.

۴- تکلیف بسیار بزرگی را بر دوش خود یا بر دوش همان «دولت نهان» می‌گذارند و چون به اندازه کافی عِدّه و عَسَد ندارند، به‌تدریج ضعیف‌ترین، ناکارآمدترین و کم‌استعدادترین نیروهای انسانی را دوروبر خود جمع می‌کنند.

۵- به دلیل جذابیتی که نظریه «دولت نهان» برای دست‌یابی به قدرت و منزلت و ثروت دارد، به‌راحتی برای توجیه مقام‌طلبی‌ها مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد و در زیر لایه‌ای از توجیه سیاسی یا تقدس ایدئولوژیک خود را پنهان می‌کند.

۶- بنای حرکت‌های طبیعی مردمان را در تصور، فرهنگ و اقتصاد به هم می‌ریزد و این علم، فرهنگ و اقتصاد را گسترش می‌دهد که با «برنامه‌ریزی‌های دقیق» سیاسی، نظامی و امنیتی می‌توان رشد جامعه بشری را محقق کرد.

۷- امکان دخالت غیرسیاسیون در سیاست را افزایش می‌دهد و به‌ویژه ساده‌لوحی رانت‌جویانه‌ای را در میان آنان رواج می‌دهد که به تباهی و فساد آنان دامن می‌زند.

یکشنبه ۵ اسفند ۱۴۰۳
۲۴ شعبان ۱۴۴۶
۲۳ فوریه ۲۰۲۵
سال بیست‌ویکم
شماره ۵۰۵۷
۱۰۰ هزار تومان - چاپ تهران
۱۲ صفحه+۲۵۲ صفحه کتاب شرق

در «شرق» امروز می‌خوانید:

آمریکا و اوکراین در آستانه توافق؛ منابع معدنی در ازای کمک نظامی • تراموا در تهران ماندنی است؟ • واکنش توانیر به گزارش «شرق»

بغداد تحت تأثیر تهدیدهای آمریکا، در تلاش است بارفع مشکلات فنی، صادرات نفت کردستان عراق راه‌اندازی شود

تنگنایی برای نفت ایران؟

گزارش تینبریک را در صفحه ۲ بخوانید

یک کتاب، یک نویسنده: گفت‌وگوی احمد غلامی با سیروس علی نژاد درباره «نصف دریابندری: یک پرتره و سه گفت‌وگو»

از من اعتراف نگیرید!

این کتاب را امروز همراه با روزنامه از روزنامه فروشی‌ها بخواهید

یادداشت

جامعه نمونه علوی و نهادهای مدنی

ناصر ذاکری

کارشناس اقتصادی

دست به دست هم داده، مجموعه‌ای از قوانین را تدوین کنند و تمهیداتی برای دفاع از حقوق همه شهروندان ببینند. به‌این‌ترتیب ضعیف‌ترین عضو جامعه با تکیه بر این قوانین می‌تواند حق خود را از قوی‌ترین‌ها پس بگیرد. اما دو مانع بزرگ بر سر راه هستند: نخست اینکه قدرتمندان برای حفظ اقتدار خود همواره تلاش می‌کنند با تسلط بر نهاد قانون‌گذاری مانع تصویب قوانینی بشوند که ممکن است در آینده برایشان اسباب دردسر شود. دوم اینکه حتی بعد از مرحله تصویب قوانین هم، آنان ممکن است به لطایف‌الحیل و مثلا با این بهانه که «در این برهه حساس زمانی اجرای این قانون به صلاح نیست!» مانع اجرای آن بشوند. حال باید پرسید شهروندان چگونه می‌توانند در کام اول قوانین مدنظر خود را که حافظ حقوق ضعیف‌ترین افراد جامعه باشد، به تصویب برسانند و با کارشکنی قدرتمندان روبه‌رو نشوند و در کام

یادداشت

استیضاح وزیر اقتصاد؛ راه‌حل یا فرافکنی؟

امیرستاری*

وصول لایحه استیضاح وزیر اقتصاد در شرایطی که کشور با چالش‌های پیچیده و فراگیر اقتصادی روبه‌رو است، بار دیگر بحث کارآمدی ابزار نظارتی مجلس و تأثیر آن بر بهبود اوضاع اقتصادی را به کانون توجه افکار عمومی و کارشناسان کشانده است. هرچند استیضاح به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای نظارتی مجلس در قانون اساسی پیش‌بینی شده است، اما تجربه نشان داده که استفاده از این ابزار زمانی مؤثر خواهد بود که هدف آن رفع مشکلات ساختاری و اصلاح سیاست‌های ناکارآمد باشد، نه صرفا تغییر یک مدیر اجرایی.

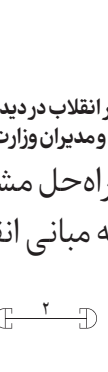
اقتصاد بیمار؛ محصول یک فرد یا ساختار؟

واقعیت آن است که وضعیت نابسامان اقتصادی کشور، نتیجه عملکرد یک فرد یا یک وزارتخانه نیست، بلکه محصول انباشت مشکلات ساختاری، سیاست‌های نادرست اقتصادی، محدودیت‌های بین‌المللی و ناهماهنگی میان نهادهای تصمیم‌گیر است. تورم افسارگسیخته، کاهش ارزش پول ملی، رکود در بخش تولید، بی‌کاری، رشد نقدینگی و نابرابری‌های اجتماعی، همگی نشان‌دهنده بحرانی چندلایه هستند که راحل آنها نیازمند برنامه‌ای جامع و هماهنگ است. در چنین شرایطی، استیضاح وزیر اقتصاد، هرچند از منظر حقوقی و نظارتی اقدامی قابل دفاع است، اما از دیدگاه کارشناسی نمی‌تواند به‌تنهایی راهگشای مشکلات موجود باشد. تغییر افراد در رأس وزارتخانه‌ها، اگر بدون اصلاح ساختارها، سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی انجام شود، صرفا به بی‌ثباتی مدیریتی و اتلاف وقت و منابع منجر خواهد شد.

عبدالناصر همتی؛ مدیری باتجربه و متخصص اقتصاد

در بررسی استیضاح، لازم است نگاهی منصفانه به جایگاه و کارنامه اجرایی شخص وزیر نیز داشت. دکتر عبدالناصر همتی، وزیر کنونی اقتصاد، نه‌تنها یکی چهره آکادمیک شناخته‌شده در حوزه اقتصاد است، بلکه کارنامه‌ای غنی از تجربه اجرایی در بالاترین سطوح مدیریتی اقتصادی کشور دارد.

دکتر همتی که سال‌ها در رأس بانک مرکزی، بنیمه مرکزی و نهادهای مهم اقتصادی کشور فعالیت داشته، با چالش‌های کلان اقتصادی کشور از نزدیک آشناست و توانسته در دوره‌های مختلف، سیاست‌هایی اتخاذ کند که ضمن مدیریت بحران‌ها، از تشدید مشکلات جلوگیری کند. تسلط او بر مباحث پولی، بانکی و مالی، در کنار تجربیات عملی، او را به یکی از مدیران توانمند و آگاه و پیچیدگی‌های اقتصاد ایران تبدیل کرده است.

رهبر انقلاب در دیدار وزیر معاونان و مدیران وزارت اطلاعات:

تنها راه‌حل مشکلات پایبندی به مبانی انقلاب است

۲

برگزیده‌ها

مروری بر آسیب‌هایی که سویسد بی‌حساب‌و‌کتاب و قیمت‌گذاری دستوری در صنعت برق و گاز ایجاد کرده است

خطر رانت‌جویان انرژی

۴

«شرق» از طرح اتهامات و ادعاها در نشست «سی‌پک» علیه تهران گزارش می‌دهد

خیمه‌شب‌بازی جمهوری خواهان با سناریوی ایران هراسی

۳

امروز انتخابات فدرال آلمان برگزار می‌شود

پیشتازی «مرتس» و «شولتس»

سیستم انتخاباتی آلمان؛ ساختار و فرایندها

۱۱

ورود فیفا و ای اف سی به ماجراهای جنجالی این روزهای فوتبال ایران

تعليق تاج و انتخابات

۹

نگاه

چقدر آب برای احیای دریاچه ارومیه لازم است
یادداشتی از مهدی زارع

۱۲

یادداشت

تقریب به جای تخریب

به بهانه انتصاب نخستین فرماندار زن اهل سنت در فارس

سیدسبحان تقوی

دانش آموخته حقوق و فلسفه دین

هفته قبل نخستین فرماندار زن اهل سنت در تاریخ استان فارس از سوی استاندار به فرمانداری شهرستان «اوز» منصوب شد. «اوز» شهرستانی در جنوب استان فارس با حدود ۵۰ هزار نفر جمعیت است که تقریبا تمام ساکنانش را مسلمانان اهل سنت شافعی تشکیل می‌دهند.

فارغ از اهمیت و مطلوبیت چنین انتصابی و تأثیرش بر هم‌افزایی اجتماعی و ترمیم برخی شکاف‌های پیش‌آمده در مسیر همزیستی اقوام و مذاهب ایرانی و اسلامی، ماایلم به بهانه این اتفاق مبارک و به شکرانه بازخوردهای خوب بعد از آن، سسطوری در ستایش نگاه تقریبی و ضرورت پرهیز از رویکرد تخریبی در بحث ادیان (عموما) و مذاهب اسلامی (خصوصا) بنویسم.

نگاه ما در بحث ادیان باید تقریبی باشد نه تخریبی. در نگاه تقریبی به دنبال نقاط مشترک هستیم؛ یعنی به جای آنکه بکوشیم نشان بدهیم که مثلا اسلام چیزهایی دارد که مسیحیت آنها را ندارد یا مسیحیت چیزهایی دارد که اسلام فاقد آنهاست، تلاش می‌کنیم نشان بدهیم هرچه در اسلام هست، در مسیحیت نیز هست یا هرچه در مسیحیت هست، در اسلام نیز حاضر است. اختلافی نیز اگر هست، نه در مصدر و منبع بلکه در تلقی‌های بیرون است که پدید می‌آید. ادیان و مذاهب همه از یک نشان به ما نشان می‌دهند و روی به سوی یک مقصد دارند؛ اگر کنترتی هست، نه در خود دین بلکه در بیرون ادیان است؛ یعنی کثرت در تبعیت‌ها پیدا می‌شود نه در خود دین. گوهر ادیان، گوهری واحد است و همه از منبعی یکسان تغذیه شده‌اند. اگر رویکرد تخریبی را وانهمیم و نگاه تقریبی را برگزینیم، آنکه می‌کوشیم در کنار نگاه به امتیازات دین و مذهب خود، امتیازات ادیان و مذاهب دیگر را نیز به دیده انصاف بنگریم.

ادامه در صفحه ۵

ادامه در صفحه ۵